

ARHIMANDRITUL IRINEU

Rugăciunea
care schimbă
inima

Îndrumări pentru viața lăuntrică

Traducere din limba engleză
Laura Mărcean

editura
Σοφία

București

Arhimandritul Irineu (M.C. Steenberg) a obținut doctoratul în teologie la Universitatea Oxford. A fost profesor de teologie și șef al Catedrei de studii religioase și teologie la Colegiul Trinity and All Saints, Anglia, precum și director al Academiei Ortodoxe „Sfântul Ioan de San Francisco”.

A fost preotul Bisericii Sfântul Tihon de Zadonsk din San Francisco (unde a trăit în ultimii săi ani Sfântul Ioan Maximovici de Shanghai și San Francisco), precum și directorul Institutului de Studii Ortodoxe „Sfinții Chiril și Athanasie”. În 2019 a devenit Episcop de Londra și Europa de Vest al Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei.

Printre cărțile lui se numără *Iraeneus on Creation: The Cosmic Christ and the Saga of Redemption* [Sfântul Irineu despre creație: Hristos Atotțiitorul și epopeea mântuirii] și *Of God and Man: Theology and Anthropology from Iraeneus to Athanasius* [Despre Dumnezeu și om: teologia și antropologia de la Irineu la Athanasie]. Este creatorul site-ului www.monachos.net, o antologie online de teologie patristică ortodoxă.

INTRODUCERE

Cu o anume neliniște văd volumul acesta editat și publicat, dat fiind că tratează o temă – rugăciunea – în legătură cu care nu mă pot considera decât un începător. Însă, de câțiva ani, mi s-a cerut să adun o parte dintre conferințele, scrisorile și conversațiile despre rugăciune pe care le-am susținut în diverse ocazii și să le pun la dispoziția unui public mai larg. Părinții de la Mănăstirea Sfântului Gherman din Platina, California, s-au ostenit cu mare răbdare și dragoste să facă disponibilă această carte, lucru pentru care au adâncă mea recunoștință.

În cea mai mare parte, cele tipărite aici își au originea în conversațiile și corespondența pe care le-am avut în ultimii zece sau doisprezece ani. Este vorba de scrisori, lucrări și înregistrări pe care le-am selectat și cărora le-am dat o formă coerentă. Cele mai multe conversații le-am purtat cu monahi și cu monahii, astfel că ele vor reflecta ceva din contextul respectiv; dar sper că ceea ce se exprimă – în esență, o reflecție susținută asu-

pra învățaturii Bisericii despre rugăciune, prin mărturia Părinților ei – să fie de folos tuturor celor care caută să trăiască viața creștinească.

Două părți ale acestui volum au fost deja publicate în „Cuvântul Ortodox”¹, și anume: *Cugetând la lupta noastră* și *O sută de capete despre rugăciune și trezvie*². În amândouă cazurile, versiunile din „Cuvântul Ortodox” au fost revizuite, aduse la zi și extinse ca parte a unui volum mai mare.

A scrie o carte despre rugăciune este, în sine, o strădanie paradoxală. Așternem pe hârtie cuvinte despre ceea ce, în forma cea mai curată, este fără cuvinte; alcătuim fraze înțelese cu mintea despre o lucrare care se nevoiește să meargă dincolo de minte. Însă, precum mi-a spus odată un stareț sfânt și iubitor: „Toți trebuie să punem început și, deși, în cele din urmă, cârjele se pot lepăda, pentru o vreme, ele ne sunt de trebuință ca să ne ajute să stăm în picioare.” În cel mai

¹ „The Orthodox Word” („Cuvântul Ortodox”) este o revistă de spiritualitate ortodoxă publicată bilunar de Frăția Sfântului Gherman din Alaska, Platina, California. A apărut cu binecuvântarea Sfântului Ioan Maximovici, care i-a dat și numele, iar unul dintre inițiatorii ei a fost Părintele Serafim Rose. În formatul actual, revista prezintă în fiecare număr viețile unor oameni sfinți, aparținând Ortodoxiei din întreaga lume, precum și cuvinte de învățătură ale Sfinților Părinți sau ale unor părinți contemporani. Trei numere au fost dedicate în ultimii ani, separat, Părintelui Paisie Olaru, Părintelui Arsenie Papacioc și respectiv Părintelui Iustin Pârnu (*n.trad.*).

² Cea dintâi, cu titlul *Taking Stock of Our Struggle* (Cugetând la lupta noastră), în „The Orthodox Word”, nr. 263 (2008), iar cea de-a doua, cu titlul *A Century on Prayer* (O sută de capete despre rugăciune), în „The Orthodox Word”, nr. 268 (2009).

RUGĂCIUNEA CARE SCHIMBĂ INIMA

bun caz, cugetările care urmează nu sunt altceva decât cârje pentru începători, oferite numai în nădejdea că poate, printre ele, se va găsi vreun cuvânt care să ofere oarecare sprijin celor care încep să se roage.

Domnul să-i răsplătească pe robii Săi care caută să-L urmeze cu toată inima lor!

Arhimandritul Irineu

12/25 martie, 2012

Duminica Sfântului Ioan Scărarul

PARTEA I

CUGETÂND LA
LUPTA NOASTRĂ

CHEMAREA LUI HRISTOS LA CERCETARE DE SINE

La aminte de tine însuși, adică analizează-te cu luare-aminte în toate privințele. Să ai neadormit ochiul sufletului pentru paza ta, pentru că mergi pe margine de ziduri de cetate (Înțelepciunea lui Isus Sirah 9, 13); în multe locuri sunt înfipte de dușmanul tău curse ascunse; uită-te la toate cele din juru-ți ca să scapi din cursă ca o căprioară și din laț ca o pasăre (Pildele lui Solomon 6, 5)¹.

Hristos ne cheamă să cugetăm la starea noastră în fiecare zi. Cercetarea gândurilor, mărturisirea păcatelor: acestea sunt parte integrantă a vieții de nevoință, a creșterii întru Împărăție. A înceta necontenita cercetare de sine a inimii înseamnă a cădea pradă trândăviei ucigătoare de suflet a neamului omenesc în starea lui de păcat: mulțumit în voia proprie, satisfă-

¹ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a III-a, la cuvintele „La aminte de tine însuși”*, în *Scrieri*, partea I, *Omilii la Hexaemeron. Omilii la Psalmi. Omilii și cuvântări*, traducere de pr. prof. dr. Constantin Cornițescu și pr. prof. dr. Teodor Bodogae, Ed. IBMBOR, 1986, p. 367.

cut cu starea lui de acum – oricare ar fi aceasta – și nepăsător față de lucrarea trudnică a transformării întru Hristos.

O viață creștinească adevărată, o viață care caută rugăciunea și transfigurarea întru Hristos este una care se cercetează neîncetat pe sine, văzându-și slăbiciunea și căutând o cale de scăpare din robia păcatului. Conștient că viața aceasta pământească se sfârșește, că sufletul negreșit se va despărți de trup și atunci va înceta lupta personală a vieții noastre create, creștinul trebuie să trăiască zi de zi în lupta neabătută a înnoirii ascetice. Este o luptă cu nădejde, căci Domnul făgăduiește Împărăția celor care *o vor lua prin străduință* (Matei 11, 12) și încredințează pe fiecare persoană de prezența Lui continuă în această luptă: *Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului* (Matei 28, 20). Mai mult, precum tot El ne încredințează, biruința în lupta împotriva păcatului și a stricăciunii, care este cu neputință pentru firea noastră firavă și slăbănogită, este, cu toate acestea, o posibilitate reală prin harul Domnului: *căci cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu* (Luca 18, 27), iar Apostolul adaugă: *Toate le pot întru Hristos, Cel care mă întărește* (Filipeni 4, 13).

Ceea ce este „cu neputință”, însă devine „cu putință” întru Hristos, este confruntarea cu patimile: întâlnirea față în față cu păcatul – în inima omenească, în toate mădularele ei – a persoanei

firave, slăbănogite, în lupta duhovnicească. Despărțită de puterea Celui care transformă slăbiciunea în putere, aceasta este o luptă necugetată. Omul slăbănogit stă în fața a ceea ce Scripturile numesc omul „cel tare” (cf. Marcu 3, 22-29) și vede puterea cea mare a unui vrăjmaș neobosit. Firav întru neputința lui, slăbănogit până la oase de îndelungata legătură cu păcatul și de supunerea completă față de patimi, omul acesta nu are nici un fel de putere înaintea vrăjmașului său. Precum în cuvintele smeritului Manase, el strigă numai: *Strâns sunt eu cu multe cătușe de fier, încât nu pot să-mi ridic capul meu și nu am nici loc de odihnă, pentru că Te-am mâniat și am făcut rău înaintea Ta* (Rugăciunea regelui Manase, 10)¹. Este înrobit vrăjmașului său și strigă: *Necazurile inimii mele s-au înmulțit [...]. Caută spre mine și mă miluiește* (Psalmi 24, 17-18).

Sau așa s-ar cuveni să facă. Adâncul robiei omului față de păcat este atât de mare, tragedia lui, atât de profundă, încât, dacă ar fi conștient fie și de o parte a realității acesteia, asemenea strigăte i-ar mistui inima. Și deși o asemenea conștiință ar putea fi, la vremea ei, o pricină de mare durere, totuși această durere l-ar uni mai deplin cu lucrarea lui Hristos, căci Domnul ia o suferință ca aceasta și o transformă într-o încercare dătătoare de putere, așa cum fierul se cearcă

¹Vezi *infra*, O sută de capete despre rugăciune și trezvie, 37.

în foc și se face mai tare prin aceasta (cf. Psalmi 65, 10; Isaia 48, 10; Maleahi 3, 2).

Însă omul nu este legat de Hristos în felul acesta, pentru că în parte acceptă, chiar recunoaște adevărata stare a inimii sale. Lanțurile legăturii sale și cătușele robiei sale au devenit așa de obișnuite, așa de „normale”, că nu le mai vede. Patimile au devenit dușmani așa de familiari, de obișnuiți, că omul pierde din vedere adevăratul lor caracter, natura lor asupritoare și începe să le considere chiar prietene. Dușmanul care fără încetare duce război împotriva lui este în așa măsură „parte din peisaj”, că încetează să mai fie văzut; existența lui începe chiar să fie negată, să fie „explicată rațional” într-un context psihologic care îl face un lucru ireal, neimpresionant, îndepărtat. Astfel, lupta duhovnicească devine o non-luptă, ceea ce o face o înfrângere; căci dacă nu ne recunoaștem starea, încetăm să ne ridicăm la luptă cu seriozitate și putere deplină – și atunci stăpânesc patimile noastre, biruiește păcatul, iar diavolul își cere drepturile mai cu putere. Atunci devenim ca fratele cel trândav duhovnicește, care s-a apropiat de Sfântul Antonie cel Mare al Egiptului în pustie:

„Un frate a zis lui avva Antonie: «Roagă-te pentru mine.» Zis-a lui bătrânul: «Nici eu nu te miluiesc, nici Dumnezeu, dacă tu însuși nu te vei sili și nu te vei ruga lui Dumnezeu.»”¹

¹ Avva Antonie, Cuvântul 16, în *Patericul egiptean*, Alba Iulia, 1994, p. 10.

Aceasta este starea fără nădejde la care ducе trândăvia duhovnicească: una în care omul nu luptă, nu acționează. Astfel că nu reușește să ajungă nici măcar la temeiurile adevăratei Vieți întru Hristos. În timp ce omul modern se simte oarecum „luminat”, deoarece nu mai acceptă legende și miturile demodate despre diavol, draci, războiul duhovnicesc sau, uneori, chiar despre păcat, creștinul știe că această luminare este curată înșelare. Este ascunderea realității dincolo de vălul subțire al lui „a ști mai bine” – un vâl care este transparent pentru cine se uită la el obiectiv, din perspectiva adevăratei cunoașteri întru Domnul a Bisericii, însă care, fără această cunoaștere, le pare multora chiar țesătura realității înseși.

Cât de fără nădejde ar părea toate acestea dacă n-ar fi realitatea lui Hristos Cel înviat! Fără aceasta, însăși existența omului n-ar fi definită decât de un cuvânt: moartea. Tot păcatul lui, toată supunerea lui de bunăvoie față de patimi duc numai aici. Lucrarea vrăjmașului său se străduiește să pricinuiască această singură roadă. Neputința omului de a recunoaște atât propria sa slăbiciune, cât și puterea vrăjmașilor ar chezașui biruința acestora. Aceasta ar fi cu adevărat o pricină de deznădejde – de întristare și de tânguire adevărată.

Însă creștinului, de fapt întregului neam omnesc creat, i s-a dăruit singurul lucru de trebuință: biruința asupra morții înseși. Prin această

biruință, obținută de Hristos pe Cruce, în mormânt și în iad într-o slava Sa jertfitoare de Sine, lupta în care este angajat omul este una în care se întrevăd semne de biruință. Crucea devine semnul vieții, iar câmpul de luptă al inimii este recâștigat pentru slavă într-o Domnul cel Înviat.

Aceasta nu înseamnă că lupta încetează. Diavolul este înfrânt, dar încă deține o sabie puternică. Încă ne închinăm în fața patimilor, dar a venit mântuirea neamului omenesc. Lupta se înnoiește și primește putere într-o Hristos. Duhul a venit ca să ne asigure platoșa pentru bătălie. Slăbiciunea devine putere și cele cu neputință devin cu putință pentru neamul omenesc într-o Domnul său.

Astfel, sarcina noastră zilnică este măreață: să privim înăuntru, în adâncurile inimii, să descoperim acolo lanțurile care ne leagă de părțile cele mai de jos ale întinericului și, cu harul lui Dumnezeu, să luptăm împotriva lor. Suntem chemați să lucrăm, prin puterea mântuitoare a Domnului întrupat, pentru a birui cele care caută să ne nimicească. Trebuie să cugetăm la starea noastră în fiecare zi, să o vedem în adevărata ei slăbiciune și să chemăm mângâierea și sprijinul Domnului cel milostiv pentru a o depăși.

Suntem chemați să ne schimbăm, să ne transformăm: să ne vedem și să ne cunoaștem pe noi înșine, astfel încât să ne putem oferi lui Hristos pentru transfigurare.